

EL PROCÉS D'ESTIMAR

Acollida, familiarització i vinculació a l'escoleta.

AGOST 2023

Bet Soldevila

El procés d'estimar

Acollida, familiarització i vinculació a l'escoleta

Bet Soldevila

Amb els primers dies del curs inaugurarem un període marcat per unes característiques pròpies i una sèrie d'experiències úniques i significatives. Tant pels infants com pels adults, aquesta etapa està formada per un seguit de "primeres vegades". És la primera vegada que els infants trepitgen l'escola, s'allunyen de les seves figures de referència i estableixen connexions amb d'altres infants i adults. Al mateix temps, les mares i els pares se separen per primer cop dels seus fills i filles i els deixen per primera vegada en mans desconegudes. Nous espais per explorar i habitar, noves relacions, noves dinàmiques...

Aquesta fase tan singular ha estat batejada amb diferents noms, que han anat evolucionant alhora que ho ha fet la mirada i el tracte cap a la infància.

Adaptació o resignació

Els paradigmes tradicionals anomenen a aquest període "procés d'adaptació", descrit com un període que s'esdevé en el temps, amb un inici i un final, en què l'infant es prepara emocionalment per acceptar el nou medi: l'escola (León, 2009), com el temps que necessita l'infant per integrar-se al grup i gaudir d'aquest i de l'escola (Rodríguez, 2009) o com el camí pel qual l'infant accepta i s'inclou en un medi nou (Pérez, 2010). Però, és realment el terme "adaptació" el més encertat per definir aquest moment?

No podem negar que el concepte "adaptació" posa el focus en l'infant, però no en aquest protagonisme desitjable en un bon fer pedagògic, sinó en l'esforç que aquest haurà de fer davant la nova situació. I és que el terme "adaptació" ens evoca conceptes com lluita, adequació, modificació i supervivència, al més propi estil darwiniana.

El medi és l'escola, que és sovint percebuda com un entorn hostil, i és l'infant qui s'hi ha d'acomodar i posar tots els esforços per encaixar-hi; adaptar-se o morir. En el pitjor dels casos, ho haurà de fer sol i amb patiment, sota l'excusa de "fer-se fort" i, a més, ho haurà de fer de pressa, sense interferir, sense molestar. S'esperarà també que les famílies confiïn a cegues, evitant la sobreprotecció i, especialment, que es quedin al marge. Les educadores encaixaran la situació amb una dosi extra d'energia, amb el consol que serà només qüestió de dies fins que tot torni a la normalitat. Tot plegat en un procés homogeni, igual per a tots i totes, que es converteix en un "campi qui pugui" emocional, on les necessitats d'uns/es i altres s'ignoren i la resignació emergeix com a protagonista

indiscutible. En l'adaptació, tothom pateix: infants, educadores i famílies i, un cop superada i assolida la desitjada acomodació, guanyem i rebem (o ens donem) les oportunes felicitacions. La resiliència permet que la majoria se'n surti o que ens en sortim un curs rere altre, amb una sensació de victòria agre-dolça d'un alt cost emocional.

Font: Corbella i Soldevila (2010)

Noves mirades

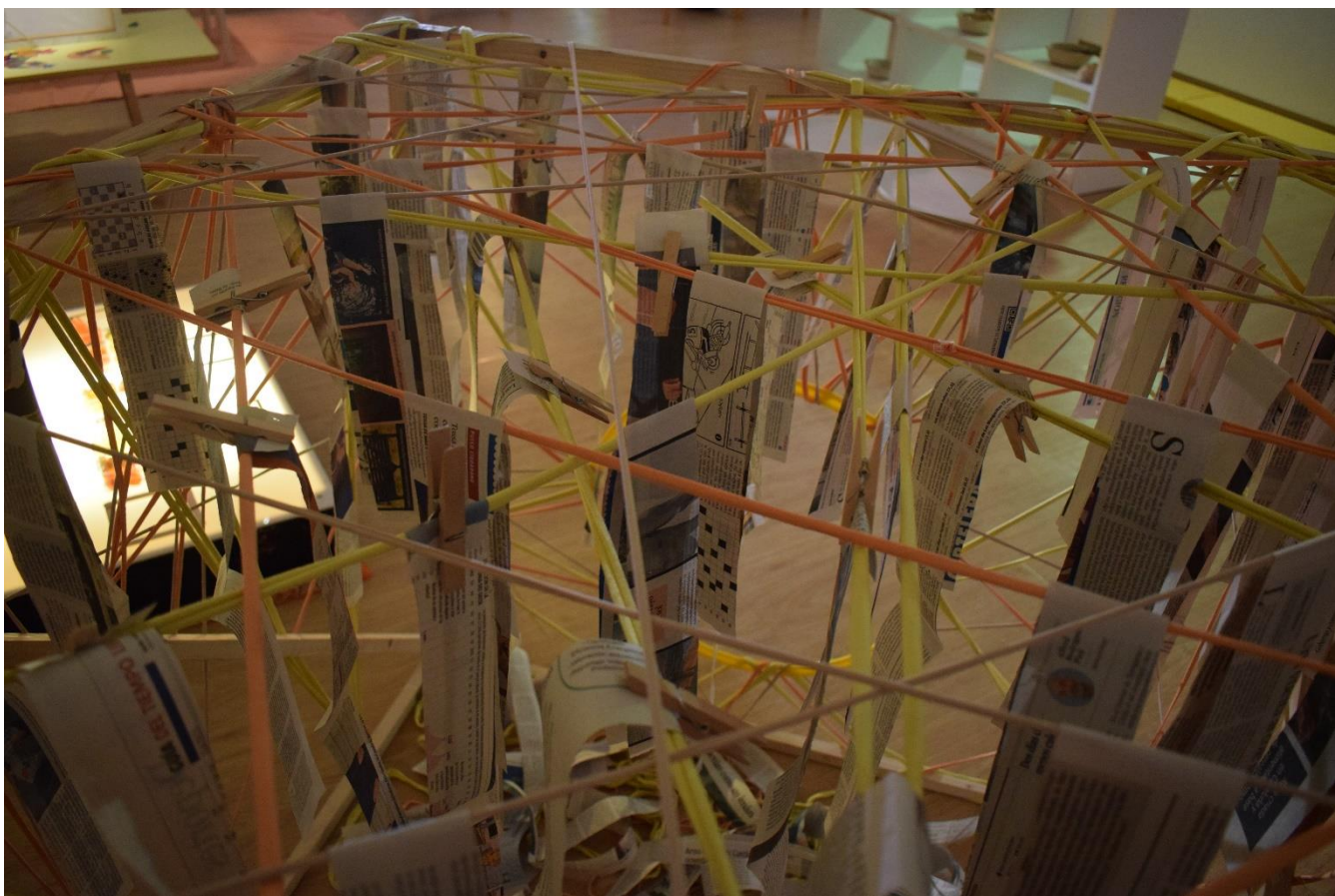
Amb l'aparició de pedagogies més respectuoses, el terme "adaptació" s'ha anat desdibuixant, cedint pas a conceptes que posen la responsabilitat del procés en l'escola i les seves professionals. Cada vegada més, sentim a parlar de "procés d'acollida", de "familiarització" o de "vinculació". "Acollida", perquè s'implementa una estratègia conscient i planificada per obrir les portes a nous membres de la comunitat educativa; "familiarització", atès que necessàriament es posen en joc diferents estratègies per afrontar i habitar-nos a un context i persones noves, tant els infants, com els pares i mares, com les educadores; "vinculació", ja que en el procés es creen vincles emocionals que es mantindran mentre duri l'escolarització.

La reflexió sobre la selecció del terme més adequat i la seva implicació és present en el debat pedagògic, ja sigui en els claustres o en les xarxes socials, però aquests conceptes tant adients i que tant bé sonen, els d'"acollida", "familiarització" i "vinculació", en massa ocasions esdevenen mers eufemismes. No n'hi ha prou en definir el constructe teòric; cal revisar a fons les nostres pràctiques, pors, prejudicis i dissenyar espais i moments educatius que ens atorguin coherència, assegurant així que aquest procés no engreixarà la llista d'actes pedagògics on el què diem i pensem no es correspon amb el què fem.

Amfitrions

L'acollida és, en essència, un procés emocional. Introduir elements nous a un sistema, pot pertorbar-lo i provocar resistències, alhora que es remouen records i emocions. Per això, es fa necessari que l'equip educatiu, a banda de planificar tots els mecanismes formals de l'acollida (jornada de portes obertes, entrevistes, reunions inicials i preparació dels espais), assumeixi la gestió de tots aquests processos humans reflexionant-hi, informant, posant-hi nom, fent demandes explícites i proveint (-se) de les estratègies i competències necessàries.

Si hem treballat bé el sentiment de pertinença al centre, aquest serà percebut com a propi per part de tots i totes: alumnat, famílies i equip educatiu i, per tant, no seran només les educadores, sinó tota la comunitat educativa, qui podrà exercir d'amfitriona per acollir nous membres.

Implicar les famílies en l'acolliment, amplia la xarxa de persones que poden acompanyar les famílies noves, alhora que reforça el sentiment comunitari. Per això, és necessari informar-les de la incorporació de nous membres i subratllar la importància que hi col·laborin de forma proactiva, per facilitar el procés. Podem afavorir sentiments d'empatia en les famílies, recordant-los els seus primers dies al centre (tots i totes hi han

passat!) i posant èmfasi en les accions que els van fer l'entrada més dolça. Demanarem a les mares i els pares que ens ajudin en aquesta acollida, que s'apropin als nous membres, que es presentin, siguin amables, que els ofereixin suport si detecten que ho necessiten, que els expliquin la seva experiència i que els donin informació sobre aspectes organitzatius si els veuen desorientats.

El mateix enfocament hem de tenir amb els infants: no estem formant un grup nou, sinó que estem incorporant infants en grups ja cohesionats (exceptuant el grup de zero anys si no és una escoleta rural), cosa que pot generar actituds de rebuig o sentiments de gelosia, en processos que ens recorden a la incorporació a la família d'un germanet. Expliquem-los què està passant, com es poden sentir les nenes i els nens nous, com ens podem sentir nosaltres, què passarà aquests primers dies i com hi poden ajudar.

I, sobretot, acollim, amb generositat, sense condicions i sense judicis. Acollim els nervis, les pors, la desconfiança, l'angoixa, les preocupacions, la tristesa, les expectatives i acollim especialment la diferència: diverses formes de fer, de veure-ho, d'estar, de pensar. Perquè és en l'acció d'acollir que plantem la llavor del vincle.

Ser-hi

Les persones, els contextos o les accions esdevenen familiars quan les veiem, les tractem, les fem, ens hi relacionem amb regularitat i ens hi acostumem o habituem. La familiarització es basa, per tant, en diversos factors interrelacionats: el pas del temps, les ocasions de contacte, la freqüència de les trobades i la capacitat de l'espai per acollir i provocar aquesta interacció. Aquests elements operen en una en una proporció directa: a mesura que es multipliquen, el procés de familiarització s'accelera i s'aprofundeix.

En aquest context, el camí cap a una acollida exitosa implica obrir les portes i permetre que els nous membres entrin, sempre que sigui possible, tanta estona com sigui factible, durant el temps que calgui, creant un ambient que afavoreixi les ocasions ideals per establir una interacció rica i significativa, per parlar i conèixer-nos mútuament

(qui som, com ens sentim), compartir (jocs, idees, experiències, emocions), deixar veure (què fem, com ho fem), explicar (per què ho fem), entendre (organització, rutines), generar consens... oferint una malla de seguretat: els infants necessiten explorar amb alguna persona de referència a prop i les famílies necessiten veure què passarà allà dins quan elles no siguin presents, per agafar confiança.

El desenvolupament d'aquesta cultura d'acollida exigeix en l'equip educatiu transparència, honestedat, competència, confiança, seguretat, humilitat i argumentació pedagògica sòlida. No existeix millor indicador de maduresa i qualitat d'un projecte educatiu que la capacitat deixar passar.

Sedució

La complexitat de la gestió del període d'acollida o de familiarització pot arribar a eclipsar el tercer concepte, que és on es troba la clau: la vinculació. El nucli essencial de tot el procés radica, sens dubte, en la creació de vincles emocionals segurs i significatius, amb els infants i amb les seves famílies. És important matisar, però, que aquesta vinculació no és el recurs per afrontar la dificultat del moment (quant més de pressa ens vinculem, abans es calmarà la situació), ni tan sols n'és l'objectiu final (tot i que sovint és com es planteja). Podem entendre la vinculació com el resultat de tot plegat. És a dir, per ser precisos, no només es tracta de centrar-nos en teixir aquests vincles per facilitar la gestió emocional del moment, sinó en tenir present que, fruit del context en què ens trobem, l'escoleta, i de la quotidianitat escolar, que serà diària, aquelles personetes passaran a ser una part important de la nostra vida, en tindrem cura i les estimarem i, per extensió, també tindrem un vincle important amb les seves famílies. Posar al centre aquest fet, l'amor que irremeiablement sorgirà en aquest procés, ens situa en una nova perspectiva, de talant positiu, que ens ofereix la certesa que el procés arribarà a bon fi i tenyeix la nostra actitud (el nostre fer, el nostre cos, el nostre llenguatge, la nostra mirada) d'autenticitat; una autenticitat que possibilita l'expressió d'un amor autèntic, que flueix de manera genuïna i que ens permetrà convèncer als nouvinguts que sí, que els volem, que aquell espai els pertany, que en formen part i que allà seran respectats i estimats. Des d'aquesta posició emocional, que coneixem perquè ens és propera (sabem fins a quin punt arribarem a estimar-los) ens serà fàcil posar en joc la combinació subtil de factors que fan que els nostres infants es vinculin a nosaltres, les educadores, als companys i s'estimin, també, el centre.

La seducció de les propostes actua com una força irresistible per atraure l'atenció i despertar la curiositat i el desig de conèixer. Aquesta seducció es materialitza en la creació d'entorns d'aprenentatge amables, estètics, acollidors, estimulants i plens de

desafiaments i oportunitats de descoberta; espais que preparem amb cura, perquè sabem que els espais, també ens cuiden, afegint un element més a la xarxa. Que aquests espais siguin compartits i jugats per les famílies, permet escriure experiències i records plaents i significatius, en què l'escoleta n'és l'embolcall i, per tant, esdevé un element amb un alt valor emocional per infants i adults. En aquest marc, ens serà fàcil acostar-nos als infants nous i trobar moments de joc compartit, creant una connexió directa amb emocions positives, benestar i confiança. Amb el pas dels dies, aquests llaços esdevindran l'espina dorsal que sostindrà tot el procés educatiu.

Tres per tres

Arribats a aquest punt, ens n'adonem que aquests tres conceptes -"acollida", "familiarització" i "vinculació"- es poden veure alhora com a tres moments diferents del procés, que s'esdevenen un darrere l'altre i, també, com a tres factors imprescindibles per una bona gestió del procés. L'experiència ens diu que una gestió acurada d'aquest delicat moment fa desaparèixer patiments innecessaris i ens retorna l'emoció d'iniciar, amb gaudi, un nou curs.

Si els actuem amb coherència, a més a més, construirem un procés divers i fet a mida, que acompanyi les diferents necessitats, ritmes, inquietuds, fent ressonar la manera en què afrontem la resta de processos pedagògics durant el curs, oferint a cada infant i cada adult el temps i l'espai que necessiti per forjar el vincle, en aquests primers passos del procés d'estimar.

Referències bibliogràfiques

Corbella, X. i Soldevila, B. (2010). *Receptes per a cuinar un bon curs. Reflexions i recursos per a l'adaptació a P3*. La Xaveta Edicions.

León, S. (2009). ¿Por qué es necesario el periodo de adaptación en Educación Infantil? *Innovación y experiencias educativas*, 45, 1-9. <https://www.orientacionandujar.es/wp-content/uploads/2015/08/%C2%BFPor-qu%C3%A9-el-perido-de-adaptaci%C3%B3n.pdf>

Pérez, D. (2010). El periodo de adaptación en Educación Infantil. *Publicaciones didácticas*, 7, 189-195. <https://doi.org/10.25115/ecp.v2i4.893>

Rodríguez, I. (2009). La importancia del periodo de adaptación en el alumnado de tres años: una experiencia práctica. *Espiral. Cuadernos del profesorado*, 2(4), 26-33. <https://doi.org/10.25115/ecp.v2i4.893>